

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-85.1-18>

УДК 316.772.4+323.28

Павленко Л.Г.

кандидат наук із соціальних комунікацій

**ПРОБЛЕМАТИКА ВИСВІТЛЕННЯ ТЕРОРИСТИЧНИХ ЗАГРОЗ У НОВИНАХ:
ВПЛИВ НА ІНФОРМУВАННЯ АУДИТОРІЇ ПРО ІНШІ СУСПІЛЬНО ВАЖЛИВІ ТЕМИ
(НА ПРИКЛАДІ ВИПУСКІВ НОВИН ПЕРШОГО КАНАЛУ УКРАЇНСЬКОГО РАДІО
НАЦІОНАЛЬНОЇ СУСПІЛЬНОЇ ТЕЛЕРАДІОКОМПАНІЇ УКРАЇНИ)**

Анотація. Предметом дослідження запропонованої статті є процес виробництва та розповсюдження новин у момент надзвичайної події, а саме, повідомлення про терористичну загрозу. У дослідженні порушено проблему взаємозв'язку та взаємовпливу тероризму та засобів масової інформації, на прикладі випусків новин Українського радіо Національної суспільної телерадіокомпанії України проаналізовано процес розповсюдження інформації про існування терористичної загрози, зафіксовано тенденцію витіснення з інформаційного простору повідомленням про терористичну загрозу інших соціально важливих новин в період перебігу надзвичайної події. Також відзначено здатність витіснити суспільно значимі новини загальнодержавного масштабу повідомленням про локальну терористичну загрозу.

Ключові слова: медіа-тероризм, засоби масової інформації, стандарти інформаційного мовлення, новини, інформаційний простір.

Pavlenko Liudmyla

Candidate of Sciences in Social Communication

**THE PROBLEM OF COVERING TERRORIST THREATS IN THE NEWS: INFLUENCE
ON INFORMING THE AUDIENCE ABOUT OTHER SOCIALLY IMPORTANT TOPICS
(ON THE EXAMPLE OF NEWS RELEASES OF THE FIRST CHANNEL
OF THE NATIONAL PUBLIC BROADCASTING COMPANY OF UKRAINE)**

Summary. The subject of the study of the proposed article is the process of production and dissemination of news at the time of an emergency, namely, the notification of a terrorist threat. The study raises the issue of the relationship and interaction of terrorism and the media, on the example of Ukrainian Radio news releases of the National Public Broadcasting Company of Ukraine. The process of disseminating of the information about the terrorist threat was analysed and there was recorded a tendency to oust other socially important news from the information space by reporting the terrorist threat during the emergency. The ability to displace socially significant news on a national scale with reports of a local terrorist threat was also noted. Terrorist threats have recently become much more real in Ukraine. Conflict in the east of the country, numerous fake mine reports, real terrorists with weapons and explosives on the streets of peaceful cities. Therefore, the media react much more intensely to reports of terrorist threats. On July 21, 2020, in Lutsk, a man seized and held a bus with hostages during the day. This situation will be the object of analysis in this article. On the example of this event and the information wave created by it, we will consider the possibilities of creating an algorithm for covering emergency news, which will allow a balance between the need for prompt coverage of an emergency event and coverage of other socially significant topics. As the level of terrorist threat in Ukraine is assessed in international rankings as "high", it is obvious that certain ethical principles of covering terrorist threats in the media need to be developed. The starting point for the formation of such principles, according to the author of this article, may be, in particular, the assessment of the appropriateness of the scale of such a threat and the extent of coverage of the audience by their media. Purpose of the article: to analyse the coverage of the terrorist threat (on the example of UA news: Ukrainian Radio), to demonstrate on a specific example how the message about the terrorist threat displaces other socially important news from the information field and to consider possibilities for creating an algorithm the need for prompt coverage of the emergency and coverage of other socially significant topics.

Keywords: media-terrorism, mass media, information broadcasting standards, news, information space.

Постановка проблеми. Новини про терористичні загрози в Україні з початком російської агресії 2014 року з'явилися, почастишали і стали характерною ознакою вітчизняного інформаційного простору. Періодично з'являються повідомлення про начебто замінування об'єктів інфраструктури. Вони найчастіше виявляються хибними і поступово медіа перестають на них реагувати – не квапляться повідомляти відповідну інформацію аудиторії, за виключенням тих випадків, які спричиняють масову евакуацію чи зупинку транспорту. Однак, останнім часом терористичні загрози стали більш реальними: почали з'являтися справжні терористи зі

справжньою вибухівкою та зброєю. Тому медіа інтенсивніше реагують на повідомлення про терористичні загрози. Так, 18 вересня 2019 року чоловік зі зброєю погрожував підірвати міст Метро у Києві. Тоді правоохоронці розгорнули спецоперацію, а журналісти ретельно інформували про все, що відбувалося. Новина про цю подію була на перших позиціях новинних телевізійних та радіовипусків, поширилася на діджитал-платформах. Надзвичайна подія була у медіа пріоритетною і наступного дня, адже аудиторію цікавили подробиці біографії затриманого, міра запобіжного заходу, обрана йому судом тощо. Відтак, саме ця тема була в топі новин не мен-

ше доби, висвітлюючи з інформаційного поля інші важливі, але не такі сенсаційні теми. Ця ситуація в українському інформаційному полі згодом неодноразово повторилася. Зокрема, 21 липня 2020 року, коли в Луцьку чоловік захопив і упродовж дня утримував автобус із заручниками. Саме ця ситуація і буде об'єктом аналізу у нашій статті. На прикладі цієї події та створеної нею інформаційної хвилі розглянемо можливості для створення алгоритму висвітлення надзвичайних новин, який уможливить баланс між необхідністю оперативного висвітлення надзвичайної події та висвітленням інших соціально значущих тем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Про сутність тероризму, взаємозв'язок і взаємодію тероризму й медіа писали у своїх наукових працях Г. Почепцов, С. Кара-Мурза, М. Маклюен, Дж. Джексон, О. Гриценко, М. Требин, В. Циганов, П. Біленчук. Цієї теми торкаються у своїх дослідженнях представники таких наукових галузей, як право та психологія.

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Водночас при наявності широкого кола теоретичних досліджень різних аспектів проблематики взаємодії ЗМІ та тероризму, бракує наукових напрацювань та прикладних досліджень, котрі стали б основоположними принципами у роботі новинарів, які безпосередньо оперативно висвітлюють події, пов'язані з терористичними загрозами.

Мета статті проаналізувати висвітлення терористичної загрози (на прикладі новин UA: Українське радіо), продемонструвати на конкретному прикладі, як повідомлення про терористичну загрозу витісняє з інформаційного поля інші соціально важливі новини та розглянути можливості для створення алгоритму висвітлення надзвичайних новин, який дозволяє тримати баланс між необхідністю оперативного висвітлення надзвичайної події та висвітленням інших соціально значущих тем.

Виклад основного матеріалу. Поняття тероризму має багато визначень, тут наведемо формулювання Статті 1. Закону України «Про боротьбу з тероризмом»: тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей.[2] Медіатероризм – це вплив на свідомість людини завдяки розповсюдженню певної інформації через ЗМІ, як правило, негативною (за визначенням В. Циганова) [10]. В момент терористичної загрози, коли ЗМІ, виконуючи свою безпосередню функцію інформування, починають масово тиражувати подробиці надзвичайної події, об'єктом терористичної атаки стають не лише ті люди, яким терорист загрожує фізично, а й уся аудиторія медіа, яка чує, бачить, читає інформацію про таку подію. Наслідком цього процесу стає брак інформації у ЗМІ про інші соціально важливі теми, бо в такі моменти медіа переключаються на якнайповніше інформування про терористичну загрозу, а інші новини відходять на другий план. Як цей процес виникає,

набирає обертів і завершується, продемонстровано у запропонованій статті на прикладі випусків новин Першого каналу Українського радіо Національної суспільної телерадіокомпанії України (UA: Українське радіо). Об'єктом дослідження обрано саме це медіа, оскільки, по-перше розвиток подій зручно демонструвати в динаміці, бо випуски виходять в ефір щодня щогодини з 6.00 до 00.00, а по-друге, тому що новини Українського радіо готуються та виходять в ефір відповідно до інформаційних стандартів Суспільного мовлення, що унеможливило будь-які маніпуляції в процесі інформування аудиторії. Предметом дослідження є новини про захоплення заручників у Луцьку 21 липня 2020 року, а також повідомлення про загибель українських військових на Донбасі та домовленість на цьому фоні в рамках тристоронньої контактної групи у Мінську про оголошення чергового перемир'я на сході країни. Суб'єкт дослідження – масмедійний процес, що відбувається в момент надзвичайної події.

21 липня 2020 року, на підконтрольну уряду України територію було передано тіло одного з трьох військовослужбовців, поранених 13 липня під час обстрілу евакуаційної групи під Зайцевим на Донбасі. Українські військові мали здійснити евакуацію тіла загиблого раніше бійця поблизу населеного пункту Зайцеве. Отримавши підтвердження «режиму тиші», група евакуації в білих шоломах із розпізнавальними знаками не встигла дійти до тіла загиблого, як ворог відкрив вогонь на ураження. Евакуаційна група відійшла, але військовий медик з її складу не відступив, прямуючи до пораненого, щоб надати йому допомогу. Противник знову відкрив вогонь: унаслідок обстрілу військовий медик загинув, двох військовослужбовців було поранено. 15 липня в штабі ООС повідомили, що тіло бійця, який загинув 13 липня 2020 року на Донбасі, повернули на підконтрольну Україні територію. 20 липня результати експертизи ДНК засвідчили, що військовий, тіло якого передали на неокуповану територію, – медик-сержант громадянин Естонії. А 21 липня ЗМІ поширили інформацію, що російські окупанти на Донбасі здійснили наругу над тілом військового медика, який загинув біля Зайцевого і тіло якого було передано пізніше українській стороні [5]. На цьому фоні влада анонсувала засідання ТКГ у Мінську, результатом якого мала стати домовленість про оголошення перемир'я на Донбасі [3]. Відтак, саме події на Донбасі мали стати 21-22 липня топ-темами для висвітлення у медіа.

Та в топ новин несподівано вийшла новина з Волині. Так, 21 липня об 11.00 новини Українського радіо повідомили, що в центрі Луцька чоловік забарикадувався в автобусі й почав стрілянину. Подробиці з місця надзвичайної події розповів кореспондент в прямоефірному включенні. Починаючи з 11-ої години ця новина була на перших позиціях усіх наступних випусків новин цього дня, інформація оновлювалася щовипуску згідно з вимогами оперативності Редакційних засад інформаційного мовлення Національної суспільної телерадіокомпанії [6].

12.00: У захопленому в Луцьку автобусі, за попередніми даними, перебуває 20 заручників. Про це повідомили у відділі комунікації ГУПН Волинської області у фейсбуці. У центрі Луцька

чоловік захопив автобус при собі має вибухівку та зброю. В області введено оперативний план «Заручник». На місті перебуває наш кореспондент Віктор Папко, Вікторе, що відомо на цю хвилину? чи оголосив свої вимоги чоловік який узяв заручників? Включення кореспондента з місця події.

Постраждалих серед заручників пасажирського автобуса – немає. Про це повідомив Начальник головного управління національної поліції у Волинській області Юрій Крошко. За його словами, чоловік має при собі вибухівку та зброю. Поліція намагається вести перемовини з чоловіком та з'ясувати його вимоги. Говорить Юрій Крошко.

13.00: Поліція веде переговори з чоловіком, який тримає заручників у центрі Луцька. Вранці чоловік забарикадувався в автобусі. Автобус із простреленими вікнами стоїть біля театру. Вимоги чоловіка "дуже загальні", розповіла в коментарі Суспільному речниця патрульної поліції на Волині Ольга Бузулук. Наш кореспондент Віктор Папко, перебуває на місці події Вікторе, що знаєш на цю хвилину? Включення кореспондента з місця події.

На місце події прибув міністр внутрішніх справ Арсен Аваков, – повідомляється на офіційній інтернет-сторінці МВС. За фактом захоплення автобуса із заручниками у Луцьку поліція відкрила кримінальне провадження. Про це Суспільному повідомила речниця управління патрульної поліції у Волинській області Ольга Бузулук.

У випуску новин о 14-й годині в топі залишається захоплення заручників у Луцьку. З місця події з'являються додаткові подробиці про розвиток ситуації. Стають відомі вимоги чоловіка, який тримає у заручниках людей в автобусі. Головна вимога – якнайбільший розголос у засобах масової інформації.

14.00: Чоловік, який захопив заручників у Луцьку, вимагає від їх родичів зв'язуватися з журналістами. Ситуацію відстежує журналіст Суспільного Віктор Папко. Вікторе, розкажи, що відбувається зараз поблизу автобуса? Включення кореспондента з місця події.

У СБУ повідомили, що всередині автобуса – десятеро пасажирів, до цього в поліції говорили про двадцятьох. Як розповів заступник міністра внутрішніх справ Антон Геращенко – чоловік кілька разів вистрілював всередині автобуса, розбив вікна і викинув назовні гранату. До поліції зателефонував сам – представився Максим Плохой. За словами Геращенко – це ім'я автора книги під назвою "Психологія злочинця". Нині із чоловіком ведуть переговори. Автобус, в якому і захопили заручників – їхав із Берестечка до Краснилова – між ними 205 кілометрів. За розкладом о 9.05 автобус заїхав на першу зупинку в Луцьку, а за пів години опинився на Театральному майдані, хоча маршрут через центр міста не йде. Ось що розповіла Руслана Єленіна – диспетчерка автовокзалу, на який заїжджав автобус за 20 хвилин до того як стало відомо про захоплення заручників. Говорить Руслана Єленіна.

За даними видання "Слідство. Інфо", чоловіка, який захопив автобус із пасажирами в центрі Луцька, звали Максим Кривош. Йому 44 роки, проживає в Луцьку. У 2005 році чоловік

був засуджений до 8,5 років в'язниці за статтями: незаконне зберігання та поводження зі зброєю, а також бандитизм та вимагання, пише видання.

У наступному випуску новин о 15.00 аудиторії надається максимум інформації, яка відома журналістам на цей час про подію та людину, яка утримує заручників. Варто зауважити, що терористом його новини Суспільного мовника не називають. Згідно з інформаційними стандартами НСТУ таке визначення можна вживати лише після відповідного судового вироку. **15.00:** Майже 6 годин озброєний чоловік утримує в заручниках людей у Луцьку. За уточненими даними – всередині захопленого автобуса від 10-ти до 20-ти людей. Час від часу чути постріли. Як розповів заступник міністра внутрішніх справ Антон Геращенко – у чоловіка є зброя та вибухівка. Близько десятої ранку він розбив скло всередині автобуса та викинув гранату назовні. Центр Луцька оточили поліцейські та військові. Інформації про поранених наразі немає. З нами на зв'язку луцький журналіст Суспільного Віктор Папко. Вікторе, розкажи, що відбувається зараз, чи є якісь відомості про людей, які залишають в автобусі? Включення кореспондента з місця події.

Свої вимоги чоловік розмістив в мікроблозі Twitter. Особа під псевдонімом Максим Плохой пише, що вимагає, щоб голови судів, міністерств, прокуратури, Верховної Ради, церков, олігархи записали і виклали в YouTube заяви про те, що вони – терористи в законі. Зараз в Луцьку оголошено дві спецоперації: "Заручник" і "Бумеранг". Територію центру міста перекрили з метою забезпечення безпеки громадян. На місці працюють усі служби поліції. Поліція вже відкрила кримінальне провадження. За захоплення заручників чоловікові загрожує від семи до 15-ти років за ґратами. Щоб на місці координувати дії правоохоронців. До Луцька прилетів міністр внутрішніх справ Арсен Аваков.

Також у випуску з'являється ще одне повідомлення про терористичну загрозу в Києві: Два саморобних вибухових пристрої на столичному ринку «Мінський» знешкодили сьогодні в обід вибухотехніки. Про це повідомив міський голова Києва Віталій Кличко. За його словами, поплудні анонім повідомив на лінію 102 про замінування двох автокіосків за адресою Оболонський проспект, 26. Правоохоронці й вибухотехніки перевірили цю інформацію та виявили небезпечні предмети. Всіх людей терміново евакуювали. Периметр навколо кіосків взяли під контроль правоохоронці і рятувальники. Вибухівку, закріплену між легковою автівкою та автокіосками, знешкодили.

У випуску о 16.00 Українське радіо продовжує, насамперед, подавати оновлену інформацію про ситуацію в Луцьку. У полі посиленої уваги й повідомлення про терористичну загрозу в Києві. **16.00:** Майже 6 годин перебувають люди в заручниках в автобусі в Луцьку. Театральна площа, де стоїть автобус, оточена спецпризначенцями з автоматами. Людей просять дотримуватися правил безпеки. Про це повідомляє журналіст Суспільного Віктор Папко. Він з нами на прямому зв'язку. Вікторе, розкажи, що відбувається

са зараз, чи є якась інформація про заручників? Включення кореспондента з місця події.

У поліції кажуть – що саме потрібно чоловікові й які в нього вимоги – досі достеменно не відомо. Перші постріли пролунали о пів на 10-ту ранку – про те, як розвивалися події сюжет Віктора Пономарьова.

Два саморобних вибухових пристрої на столичному ринку «Мінський» знешкодили сьогодні в обід вибухотехніки. Про це повідомив міський голова Києва Віталій Кличко. За його словами, поплудні анонімні повідомлення на лінію 102 про замінування двох автокіосків за адресою Оболонський проспект, 26. Правоохоронці й вибухотехніки перевірили цю інформацію та виявили небезпечні предмети. Всіх людей терміново евакуювали. Периметр навколо кіосків взяли під контроль правоохоронці і рятувальники. Вибухівку, закріплену між легковою автівкою та автокіосками, знешкодили.

Також зрештою з'являється й інформація про ситуацію на Донбасі, зокрема, щодо вбивства українських військових: Двоє військових дістали осколкові поранення на передовій. Російсько-окупаційні війська двічі порушили режим тиші. Про це під час брифінгу повідомив речник Міноборони Дмитро Гуцуляк. За його словами, біля Павлополя окупанти обстріляли позиції захисників із автоматичних станкових гранатометів. З ручних протитанкових гранатометів окупанти порушили режим тиші поблизу Гнупового. Російські окупанти передали ще одне тіло загиблого захисника на підконтрольну уряду України територію. Поки що, особу загиблого не ідентифіковано. Ймовірно, це – третій військовослужбовець, якого до цього часу вважали пораненим після вбивства морських піхотинців 13 липня поблизу населеного пункту Зайцеве, Донецької області.

Вбивство медика на Донбасі є воєнним злочином. Україна спілкувалася з міжнародними партнерами. Про це сказав міністр закордонних справ Дмитро Кулеба під час брифінгу. Нагадаємо, 13 липня незаконні збройні формування на Донбасі обстріляли групу українських військових, які проводили евакуацію тіла бійця ЗСУ в районі Зайцевого. Внаслідок ворожого вогню військовий медик загинув, одного військового було поранено, ще одного – травмовано.

Повідомлення про події на Донбасі та інформація щодо вбивства українських військових з'явилася в ефірі Українського радіо, як тільки з'явився інформаційний привід. У звичайній ситуації за відсутності надзвичайних подій, редакторська випускова група мала б час розробляти цю тему від самого початку робочого дня – зв'язуватися з джерелами інформації, записувати фахові коментарі, з'ясувати стан справ за темою. Однак, за наявності надзвичайних подій, саме про їхню оперативне всебічне висвітлення журналісти мають подбати невідкладно. Інші теми автоматично відходять на другий план. цього вимагає сам розвиток подій, стандарти інформаційного мовлення. Відтак, у наступні кілька годин у топі новин і надалі перебуває ситуація в Луцьку. В ефірі з'являється синхрон чоловіка, який утримує заручників. У полі зору тримається й інформація про терористичну загрозу в Києві, а також у Харкові.

17.00: Чоловік 7-му годину продовжує утримувати людей в заручниках в автобусі в Луцьку. За різними даними, заручників від 10-ти до 20-ти. Захоплений автобус їхав із села Красилівка Камінь-Каширського району, на "Луцькій автостанції №2" на цей рейс купили квитки двоє людей. Далі автобус рушав до міста Берестечка Горохівського району, дорогою мав заїхати на "Луцьку автостанцію № 1", що на вулиці Львівській, а опинився на Театральному майдані із заручниками. Що відбувається зараз там, розпитуємо нашого Віктора Папка. Він на зв'язку. Вікторе, яка ситуація біля автобуса із заручниками? Яку останню інформацію маєш? Включення кореспондента з місця події.

Міністр внутрішніх справ Арсен Аваков спростував інформацію, що чоловік, який захопив людей в заручники лікувався в психіатричній лікарні. Це не відповідає дійсності, сказав він. Нині з чоловіком проводять переговори. Про те, як розвивалися події сюжет Віктора Пономарьова.

18.00: Енергетики у Луцьку вимкнули ФМ-мовлення. Про це повідомили джерела Суспільного. Інформацію підтвердив член правління НСТУ з радіомовлення Дмитро Хоркін. Як повідомили Суспільному у луцькій філії Концерну радіомовлення, радіозв'язку та телебачення, частину міста, де чоловік захопив заручників, було знеструмлено. У Концерні зазначили, що на території області мовлення каналів та ФМ-радіостанцій вже поновили, найближчим часом вони запрацюють і в місті. Міністр внутрішніх справ Арсен Аваков сказав журналістам, що терорист Максим Кривош, який захопив заручників в автобусі в Луцьку, стежить за всім, що кажуть журналісти, по своєму смартфоні. Наш журналіст Віктор Папка відстежує ситуацію із заручниками в автобусі у Луцьку. Він на зв'язку. Вікторе, що відомо тобі на цю хвилину? Включення кореспондента з місця події.

Після того, як чоловік захопив заручників – він сам зателефонував до поліції. Представився – Максим Плохой. Подзвонив він і головному редактору видання "Цензор. Нет" Юрію Бутусову. Вимагав, щоб на місце приїхали журналісти, а також поширили його вимоги до влади. Про це розповів Юрій Бутусов.

Чоловіка, який імовірно захопив заручників – зветь Максим Степанович Кривош. Раніше вже двічі потрапляв за ґрати за розбій та бандитизм – у в'язниці провів близько 10-ти років – повідомив заступник міністра внутрішніх справ Антон Геращенко. Чоловік, який представився поліції як Максим Плохой – це автор книги, яка написана від імені злочинця. В одній з соцмереж є сторінка із таким ім'ям. Те, що це саме він замовляв друк своєї книги – нам підтвердили у видавництві Волинь Поліграф. 2015 року Кривош зареєстрував торговельний знак з підписом "Я можу". Цей знак зображено й на його книзі. У творі чоловік пише про життя за ґратами. Розповідає журналістка "Слідства. інфо" Марія Горбань.

Поліція Харкова близько 15-ої години отримала електронного листа про мінування лікарень, супермаркетів, торговельних центрів, банків, готелів та вокзалів. Про це повідомила речниця обласної поліції Олена Баранник. Зараз

поліцейські оглядають вказані об'єкти. В Одесі телефоном невідомі повідомили про закладену вибухівку в двох судах – МалинОвському та Київському, а також у кількох об'єктах соціальної сфери. У Києві до правоохоронців надійшла інформація про замінування залізничного вокзалу та аеропорту "Київ". Столичний вокзал вже перевірили, жодних небезпечних об'єктів не виявили. Він відновив роботу.

У випуску о 19.00 з'являється інформація про передачу українській стороні тіла загиблого на Донбасі українського військового. Та на перших позиціях випуску залишаються повідомлення про ситуацію в Луцьку та терористичну загрозу в інших містах: З дев'ятої ранку в Луцьку озброєний чоловік утримує заручників в автобусі на центральній площі міста. Поліція проводить спецоперацію "Заручник". Правоохоронці пропонували передати людям в автобусі – воду, але чоловік відмовив. За даними Служби Безпеки – всередині з десяток людей. У чоловіка, крім зброї, є вибухівка. Близько десятої ранку він розбив шибку автобуса й викинув гранату. Центр Луцька оточений поліцією та військовими. Інформації про поранених немає. Міністр внутрішніх справ Арсен Аваков сказав, що Максим Кривош, який захопив заручників, за допомогою смартфона стежить за всім, що каже журналісти. Він також спростував повідомлення про те, що чоловік лікувався в психіатричній лікарні. Говорять Арсен Аваков та перший заступник голови Служби безпеки України Руслан Баранецький.

Центр Луцька залишається перекритим. Навколишні будівлі та організації не працюють, повідомив Суспільному патрульний поліцейський Дмитро Дудар. Весь центр міста обгороджений стрічкою. Тимчасово заборонений прохід до Театрального майдану міста, зупинений рух транспорту, закриті магазини. Наш луцький кореспондент Віктор Папко зараз в центрі міста. Він на зв'язку. Включення кореспондента з місця події.

Чоловік дозволив передати заручникам воду, це перші результати переговорів, – розповів заступник міністра внутрішніх справ Антон Геращенко. Воду заручникам передав перший заступник голови Нацполіції Євгеній Коваль. Нагадаю, сьогодні зранку озброєний чоловік забарикадувався разом із людьми у автобусі в центрі Луцька та висунув вимоги. Докладніше – в сюжеті Юлії Конішевської.

Повідомлення про замінування отримали і перевіряли правоохоронці кількох міст України. Поліція Харкова близько 15-ої години отримала електронного листа про замінування лікарень, супермаркетів, торговельних центрів, банків, готелів та вокзалів. Про це повідомила речниця обласної поліції Олена Баранник. Зараз поліцейські оглядають вказані об'єкти. В Одесі телефоном невідомі сповістили про закладену вибухівку у двох судах – МалинОвському та Київському, а також на кількох об'єктах соціальної сфери. У Києві до поліції надійшла інформація про замінування двох кіосків біля станції метро "Мінська" – там виявили коробку і знешкодили. Уламки пристрою, який у ній був, віддали на експертизу. Також столичні правоохоронці

перевіряли інформацію про замінування залізничного вокзалу та аеропорту "Київ". Ніяких небезпечних об'єктів там не виявили. Вони відновили роботу, – повідомив кореспондент Суспільного Євгеній Шульгат.

Двоє військових зазнали осколкових поранень поблизу Павлополя на Донеччині. Там збройні формування Росії обстріляли наші позиції з автоматичних станкових гранатометів, повідомляє пресцентр Об'єднаних Сил. Українські воїни відкрили вогонь у відповідь. Втрати противника уточнюють. Сьогодні ж окупанти передали ще одне тіло загиблого захисника України. Як повідомив штаб Об'єднаних Сил, це може бути військовий, якого досі вважали пораненим після загибелі морських піхотинців поблизу Зайцевого Донецької області. 13 липня ворог обстріляв гуманітарну групу, яка мала евакуювати тіло загиблого командира взводу. Перед тим українські військові отримали гарантії тиші, але в сірій зоні була влаштована засідка. Внаслідок обстрілу військовий медик Микола Глін загинув, а сержант був поранений. Його не вдалося евакуювати. Тіло командира взводу – лейтенанта Дмитра Красногруда – незаконні збройні формування віддали 15 липня.

У випуску о 19.00 повідомляється про те, що один із військовослужбовців, поранений поблизу Павлополя на Донеччині, помер у лікарні від осколкових поранень. Однак, ця інформація не звучить першою у випуску, як було би за відсутності надзвичайних подій. Натомість спочатку повідомляється про розвиток ситуації у Луцьку. Також стає відомо, що за фактом захоплення заручників у Луцьку Служба безпеки України відкрила кримінальне провадження за статтею "терористичний акт". Варто зазначити, що згідно з інформаційними стандартами Суспільного мовлення це не є підставою для того, аби чоловіка, який утримує заручників можна було назвати терористом, оскільки таке визначення вживається лише після відповідної ухвали суду. При цьому переважна більшість інших ЗМІ, окрім Суспільного мовлення, називають його саме терористом.

20.00: Воду передали заручникам, у Луцьку. Це перші результати переговорів, – повідомив заступник міністра внутрішніх справ Антон Геращенко. З дев'ятої ранку в Луцьку озброєний чоловік тримає людей у приміському автобусі. Він стоїть на центральній площі міста. Поліція запровадила спецоперацію "Заручник". За даними Служби Безпеки – всередині з десяток людей. У чоловіка, окрім зброї, є й вибухівка. Близько десятої ранку він розбив шибку автобуса й викинув гранату. Центр Луцька оточили поліцейські та військові. Інформації про поранених немає. Що відбувається на місці події зараз дізнаємося від кореспондента Суспільного Віктора Папка. Включення кореспондента з місця події.

Один із військовослужбовців, який сьогодні був поранений поблизу Павлополя на Донеччині, – помер у лікарні від осколкових поранень, повідомляє штаб ОС. Іншому пораненому продовжують надавати лікування. Станом на 17-ту годину, російські окупанти тричі відкривали вогонь по українських позиціях: біля Новотошківського з мінометів 120-го калібру, з автоматич-

них станкових гранатометів-біля Павлополя, з ручних протитанкових гранатометів-поблизь Гнутового. Українські військові дали відповідь вогнем. Втрапили противника уточнюються.

Це була остання згадка про події на Донбасі, крім традиційних поточних зведень про обстріли з боку російських окупантів, які розміщувалися в другій частині випусків новин. Новини о 21.00 – чергове оновлення інформації про події в Луцьку. Повідомляється про кількох звільнених людей і основну вимогу чоловіка, який утримує заручників: запис спеціального відеозвернення президентом України Володимиром Зеленським. **21.00:** Трое людей вийшли із захопленого чоловіком автобуса у Луцьку. Відпустили жінку, дитину та літню жінку. Про це повідомив заступник керівника офісу Президента Кирило Тимошенко. Нагадаю, озброєний чоловік, ідентифікований як Максим Кривош, утримує з 9-ї ранку в автобусі у Луцьку людей з 9-ї ранку. Автобус з людьми стоїть на центральній площі Луцька. За даними СБУ, всередині – з десяток людей. У чоловіка крім зброї є й вибухівка. Час від часу протягом дня лунають постріли та вибухи. До операції зі звільнення заручників залучені близько сотні нацгвардійців і спецтехніка. Свої вимоги Максим Кривош озвучив ще зранку. У своєму твіттері, поки сторінка була доступна, – написав: вимагає, аби голови судів, міністерств, прокуратури, парламенту, церков, а також українські олігархи записали й виклали на своїх сторінках у соцмережах і в Youtube заяви про те, що вони – терористи в законі. Також Кривош вимагає, аби відеозвернення записав Володимир Зеленський. У ньому президент має закласти всіх подивитися документальний фільм про проблеми експлуатації тварин для розваг, наукових досліджень, виробництва одягу. Служба Безпеки України відкрила провадження за фактом захоплення заручників у Луцьку. Подію розслідують, як терористичний акт. Що відбувається на місці події зараз дізнаємося від кореспондента Суспільного Віктора Папка. Включення кореспондента з місця події.

Випуск новин Українського радіо о 22-й годині став піковим у висвітленні ситуації в Луцьку, – повідомляється про звільнення заручників: Заручників у Луцьку звільнено. Чоловіка, який їх утримував затримали. Про це повідомив міністр внутрішніх справ Арсен Аваков. Служба Безпеки України відкрила провадження за фактом захоплення заручників у Луцьку. Подію розслідують, як терористичний акт. На місці перебуває кореспондента Суспільного Віктор Папка. Включення кореспондента з місця події. Озброєний чоловік у Луцьку утримував людей з 9-ї ранку. Автобус з людьми стояв на центральній площі міста. У чоловіка крім зброї була й вибухівка. До операції зі звільнення заручників були залучені близько сотні нацгвардійців та спецтехніка.

В наступному випуску аудиторія Українського радіо почула, як вимогу терориста виконав президент України Володимир Зеленський, записавши відповідний ролик. **23.00:** У Луцьку звільнено 13-х заручників, яких утримував цілий день в автобусі, озброєний чоловік – Максим Кривош. Серед заручників ніхто не постраже-

дав. У спецоперації брали участь співробітники Центру спеціальних операцій «А» СБУ спільно з Національною поліцією. Про це повідомив міністр внутрішніх справ Арсен Аваков.

Раніше президент України Володимир Зеленський виконав одну із вимог чоловіка, який утримував заручників. Глава держави записав коротке відео, в якому російською закликав дивитися фільм «Земляни» – що порушує проблему експлуатації тварин задля розваг, наукових досліджень та виробництва одягу, та виклав його на своїй сторінці у «Фейсбуці», але невдовзі цей допис було видалено. Пропонуємо його Вашій увазі. Говорить Володимир Зеленський.

Про те, як розвивалися сьогодні події із захопленням заручників у Луцьку сюжет Юлії Конишевської.

Останній випуск новин Українського радіо 21 липня о 23.57 – переважно про все, що стосується захоплення заручників у Луцьку.

Наступний інформаційний день о 6.00 почався розвитком теми навколо подій, що відбулися у Луцьку. Та вже з 8.00 у випусках вперше за поточну інформаційну добу інформація про події в Луцьку відходить на другий план, випуск почався з повідомлення про ситуацію на Донбасі та про те, що відбудеться прощання із загиблим на Донбасі військовим медиком. Надалі інформаційна хвиля, викликана захопленням заручників у Луцьку пішла на спад, оскільки новин про цю подію було все менше, інтерес аудиторії до неї втрачався. Так, у випуску о 10.00 вже жодної інформації про це. Об 11.00 у випуск новин Українського радіо вже починався з повідомлення про ситуацію на Донбасі та про прощання із військовим медиком на позивний "Естонець", який загинув 13 липня поблизу Зайцевого, коли у складі групи евакуації намагався забрати тіло українського військового. В наступних випусках інформація (обговорення деталей спецоперації зі звільнення заручників, оголошення підозри, обрання підозрюваному в тероризмі запобіжного заходу, нові дані про спільника, враження тих, хто побував у заручника, ситуація в Луцьку тощо) за мірою надходження з'явилася у випусках, але топові позиції утримувала лиш у поодиноких випусках. Загалом стабільний інтерес до події тримався близько двох днів. Натомість ситуація на Донбасі повернулася у випусках новин на топові позиції, надто ж, коли йшлося про поранення чи загибель українських військових. Зокрема, 22 липня в більшості випусків новин Українського радіо звучала інформація про поранення двох українських військових поблизу Богданівки на Донеччині та про прощання у Києві з військовим медиком, загиблим на Донбасі. О 20.00 та 23.00 також прозвучав репортаж із Вінниці про акцію біля місцевої ОДА «Як звати бійця Збройних Сил України, який кілька днів цюмірав на полі бою, і чому його не врятували?!». Йдеться про одного з трьох поранених внаслідок обстрілу російськими окупантами 13-го липня. В останньому випуску новин Українського радіо о 23.48 інформація про розвиток ситуації навколо інциденту в Луцьку змістилася на другу частину випуску. Натомість починався випуск повідомленням про третього пораненого окупантами впродовж поточного інформаційного дня укра-

їнського військового на Донбасі. На цьому фоні і повідомлення (очікуване, бо раніше анонсоване владою) про домовленість у Мінську в рамках ТКГ оголосити перемир'я на Донбасі з 27 липня.

У топі вранішніх випусків 23 липня знову ситуація на Донбасі. Інформація про поранення військових оновилася: за минулу добу було поранено чотирьох українських військових на Донбасі. Разом з тим почали з'являтися подробиці умов перемир'я, оголошеного за підсумками перемовин в рамках ТКГ з мирного врегулювання на Донбасі напередодні. При тому, що 23 липня суд обирав запобіжний захід Максиму Кривошу, який 21 липня утримував заручників у Луцьку, інтерес до цієї теми помітно зменшився і інформація, відповідно, звучала переважно в середині випусків новин. Як і 21 липня, були всі передумови для, того, аби в топ новин вийшли повідомлення про ситуацію на Донбасі та все, що пов'язане з цією темою. Однак, з'явилася нова терористична загроза. Тепер вже у Полтаві. **11.00:** *Біля Полтавського адміністративного суду правоохоронці намагаються затримати чоловіка. Він погрожує підірвати гранату, повідомляють в обласній поліції. Як розповів речник поліції Полтавщини Роман Грішин, чоловіка, якого хочуть затримати, підозрюють у незаконному заволодінні машиною. З ним ведуть перемовини. На місці працюють вибухотехніки, слідчо-оперативна група, працівники Там зараз перебуває наш кореспондентка Лілія Пархоменко. Включення кореспондента з місця події.*

У Полтаві чоловік, який погрожував підірвати гранату біля Полтавського адміністративного суду, поїхав з місця події на автомобілі Богдан. Про це у фейсбуці повідомив заступник голови МВС Антон Геращенко. За його словами, під час затримання чоловік дістав гранату РГД-5, яку погрожував підірвати. За руку він тримав співробітника поліції. Після перемовин він обміняв утримуваного працівника карного розшуку на начальника УКР ГУНП в Полтавській області полковника поліції Шияна, з яким він поїхав на автомобілі Богдан, саме цей автомобіль вимагав чоловік. Як пише Антон Геращенко переговори тривають. Введено в дію поліцейську спеціальну операцію «Грім». Подробиці у наступних випусках.

Тож надалі кожен випуск новин починався інформацією про пошуки втікача-зловмисника, новинарі ретельно відстежували будь-яку інформацію про втечу озброєного чоловіка, який згодом відпустив заручника і переховувався від правоохоронців ще кілька днів. Лише в кількох випусках 23 липня в новинах Українського радіо прозвучала інформація про те, що сержанта 35 бригади Ярослава Журавля поховали цього дня у його рідному селі на Дніпропетровщині. Згідно з вимогою стандарту повноти прозвучало й нагадування: *Сержант помер на полі бою на Донбасі. 13 липня разом із військовим медиком Ярослав мав винести тіло загиблого командира. Представники ОБСЄ домовилися з окупантами про режим тиші, але противник відкрив вогонь. Військовий медик загинув одразу. Сержанта Ярослава Журавля поранило, але евакуювати його бойовики не дали. Тіло окупанти віддали за тиждень.*

Наступного дня – 24 липня – у випусках новин все менше згадок про ситуацію з утриманням заручників у Луцьку, поступового зменшується кількість повідомлень про зловмисника-втікача з Полтави. Хоч його поки на той момент не знайдено, остання інформація про нього звучить у випуску о 21.00, адже оновлень з цієї теми немає. У подальші дні аж до повідомлення про його ліквідацію 1 серпня інформація у випусках новин звучить спочатку 1-2 рази на день, а потім 1 раз на 1-2 дні.

Упродовж декількох днів ситуація з інформаційною хвилею про терористичну загрозу, яка кардинально змінює характер вхідної інформації та є вирішальною для інформації, що виходить в ефір, повторилася тричі поспіль. Після Луцьку та Полтави, 3 серпня у столичному бізнес-центрі знову було захоплено заручника. Київський інцидент потребує окремого аналізу, оскільки представники медіа фактично спільно з силовиками брали участь у спецоперації зі знешкодження чоловіка, який утримував заручницю. Однак, динаміка і характер новинних процесів були аналогічними до процесу висвітлення попередніх описаних вище надзвичайних подій. Рамки дослідження цієї статті не передбачають пошуку відповіді на питання, чи були ці події кимось сплановані як технологія, чи це співпадіння, чи синдром Вертера, коли терористи наслідують один одного. Однак, очевидно: всі три події однаково позначилися на характері та динаміці інформаційних потоків медіа: повідомлення про терористичну загрозу виходить в топ новин, зміщуючи на другий план всі інші події. Таким чином чітко простежується не лише використання людьми з терористичними намірами медіа як інструменту для досягнення своїх цілей, а й тенденція різкої зміни характеристик і динаміки інформаційних потоків у разі появи у медіапросторі повідомлення про терористичну загрозу, навіть якщо не йдеться про загрозу масову, а лише локальну, як у описаних прикладах. Адже увага й інтерес аудиторії в такі моменти прикутий до саме таких подій завдяки ефекту “тут і зараз” [1, ст. 62]. У такі моменти терористи стають “ньюзмейкером”, постачальниками свіжих, “гарячих” новин і завдяки інтересу медіа до них. При цьому, хоч і на короткий період, але йдеться про фактично безальтернативних ньюзмейкерів. У таких ньюзмейкерах, як цинічно це не звучало би, ЗМІ самі зацікавлені. Такий висновок випливає з того, наскільки оперативно й ретельно медіа висвітлюють терористичні загрози навіть найменш локального характеру. Аргументами такої зацікавленості можна визначити і прагнення високих рейтингів, і турботу про поінформованість аудиторії. Однак, тут ми не говоримо про причини, а лише фіксуємо наявність певного явища, яке полягає в тому, що після повідомлення про терористичну загрозу будь-якого характеру на певний період (у середньому йдеться про добу-дві) утворюється замкнене інформаційне коло, де залишається мало місця будь-якій іншій інформації, крім тієї, яка надає оперативні і повні новини про надзвичайну подію, що відбувається і транслюється засобами масової інформації у режимі “наживо”.

Висновки. Віднайти баланс у такій ситуації засобам масової інформації непросто, адже якщо

медіа не буде висвітлювати надзвичайну подію максимально повно та оперативно, то тим самим порушить стандарти інформаційного мовлення, не вважатиметься таким, що відповідає запиту аудиторії. Спроби пошуків шляхів розв'язання визначеної дилеми раніше відбувалися переважно у правовій площині та пов'язані з намаганням міжнародних організацій запобігти використанню терористами засобів масової інформації у власних цілях. Так, за результатами VIII Конгресу ООН з питань запобігання злочинності, що відбувся 7 вересня 1990 року, було ухвалено спеціальну резолюцію „Терористична злочинна діяльність”. Цей документ запропонував державам розглянути питання про вироблення принципів для ЗМІ „з метою недопущення створення сенсацій та виправдання терористичного насильства, поширення стратегічної інформації про потенційні цілі і поширення тактичної інформації в той період, коли продовжуються терористичні акти, оскільки це може поставити під загрозу життя безневинного цивільного населення і співробітників правоохоронних органів чи перешкодити прийняттю ефективних правоохоронних мір з метою запобігання таких актів чи боротьби з ними й арешту правопорушників” [4, с. 177]. В резолюції також наголошується на можливості за доброї волі медіа формувати культурні рамки, що сприяли б запобіганню злочинності. А у травні 2002 року учасники конференції ЮНЕСКО „Тероризм і засоби масової інформації” (Маніла, Філіппіни) ухвалили резолюцію із закликом до медійних асоціацій вжити

заходів з метою розширення здатності ЗМІ професійно повідомляти про тероризм і сприяти толерантності, у тому числі через забезпечення можливостей для обговорення етичних проблем, що стосується висвітлення тероризму [8]. При цьому в обох резолюціях, як і в інших дотичних документах, які торкаються проблем висвітлення тероризму в медіа, наголошується на пріоритетності забезпечення аудиторії оперативною, достовірною, збалансованою інформацією та неприпустимості будь-яких обмежень для діяльності медіа під егідою урядових антитерористичних заходів. І саме право аудиторії бути всебічно поінформованою у випадку терористичної загрози є пріоритетним і таким, що не може бути піддане сумніву, бо інакше виникають загрози, пов'язані з порушенням та обмеженням прав людини та свободи слова, що є неприпустимим [7].

Перспективи подальших досліджень. Оскільки рівень терористичної загрози в Україні оцінюється в міжнародних рейтингах як «високий» [9], очевидною є необхідність напрацювання певних етичних засад висвітлення терористичних загроз у медіа. Відправною точкою для формування таких принципів, на думку автора цієї статті, може стати, зокрема, оцінка редакторами відповідності масштабу такої загрози та масштабу охоплення аудиторії їхніми засобами масової інформації. Однак, це лише один з аспектів порушеної проблеми, яка вимагає проведення подальших досліджень, з тим, аби було запропоновано шляхи її розв'язання.

Список літератури:

1. Алексеева И.Ю. и др. Информационные вызовы национальной и международной безопасности / Под общ. ред. А.В. Федорова, В.Н. Цыгичко. Москва, 2001. 328 с.
2. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» № 3266-VI (3266-17) від 21.04.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15/en/ed20110519#Text> (дата звернення: 22.08.2020).
3. Зеленський очікує, що 22 липня ТКГ ухвалить рішення про нове перемир'я на Донбасі. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelensky-tkg/30739287.html> (дата звернення: 22.08.2020).
4. Маклюен М. Понимание медиа: внешние расширения человека / пер. с англ. В. Николаева. Москва, 2003. 464 с.
5. Окупанти здійснили наругу над тілом загиблого медика. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3067271-okupanti-zdijsnili-narugu-nad-tilom-zagiblogo-medika.html> (дата звернення: 22.08.2020).
6. Редакційні засади інформаційного мовлення публічного акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України». URL: https://corp.suspilne.media/media/documents/protokoli-pravlinnya/redaktsiini_zasady_informatsiynoho_movlennia_PAT_%C2%ABNSTU%C2%BB.pdf (дата звернення: 22.08.2020).
7. Рогова О. Тероризм як вид комунікативних технологій. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/74262/20-Rogova.pdf?sequence=1> (дата звернення: 22.08.2020).
8. Тероризм і засоби масової інформації. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1070546763> (дата звернення: 22.08.2020).
9. Україна займає 21 місце в світі за рівнем терористичної загрози. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2594563-ukraina-zajmae-21-misce-v-sviti-za-rivnem-teroristicnoi-zagrozi.html> (дата звернення: 22.08.2020).
10. Цыганов В. Медиа-терроризм: терроризм и средства массовой информации : учеб. пособие. Киев, 2004. 124 с.

References:

1. Alekseeva, I.Y. et al. (2001). *Informatsionnye vyzovy natsionalnoy i mezhdunarodnoy bezopasnosti* [Information challenges to national and international security] (eds. A.V. Fedorov, V.N. Tsygichko). Moscow. (in Russian)
2. Zakon Ukrainy "Pro borotbu z teroryzmozom" № 3266-VI (3266-17) vid 21.04.2011 [Law of Ukraine "On combating terrorism" no. 3266-VI (3266-17), 21 April 2011]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15/en/ed20110519#Text> (accessed: 22 August 2020).
3. Zelenskyi ochikuye, shcho 22 lyprnya TKH ukhvalyt rishennya pro nove peremyrya na Donbasi [Zelenskyi expects that on July 22 TCG will make a decision on a new truce in Donbass]. Available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelensky-tkg/30739287.html> (accessed: 22 August 2020).
4. McLuchan, M. (2003). *Ponimaniye media: vneshniye rasshyreniya cheloveka* [Understanding media: the extensions of man] / transl. from Engl. by V. Nikolaev. Moscow. (in Russian)
5. Okupanty zdiysnyli naruhu nad tilom zahyblogo medyka [The occupiers abused the body of a fallen medic]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3067271-okupanti-zdijsnili-narugu-nad-tilom-zagiblogo-medika.html> (accessed: 22 August 2020).
6. Redaktsiyni zasady informatsiynoho movlennya publichnoho aktsionernoho tovarystva "Natsionalna suspilna teleradiokompaniya Ukrainy" [Editorial principles of information broadcasting of the public joint-stock company "National public television and radio company of Ukraine"]. Available at: <https://corp.suspilne.media/>

- media/documents/protokoli-pravlinnya/redaktsiini_zasady_informatsiinoho_movlennia_PAT_%C2%ABNSTU% C2%BB.pdf (accessed: 22August 2020).
7. Rohova, O. Teroryzm yak vyd komunikatyvnykh tekhnolohiy [Terrorism as a type of communication technologies]. Available at: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/74262/20-Rogova.pdf?sequence=1> (accessed: 22 August 2020).
  8. Teroryzm i zasoby masovoyi informatsiyi [Terrorism and media]. Available at: <http://khpg.org/index.php?id=1070546763> (accessed: 22 August 2020).
  9. Ukrayina zaymae 21 mistse v sviti za rivnem terostychnoyi zahrozy [Ukraine ranks 21st place in the world by the level of terrorist threat]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2594563-ukraina-zajmae-21-misce-v-sviti-za-rivnem-terroristicnoi-zagrozi.html> (accessed: 22 August 2020).
  10. Tsyganov, V. (2004). *Media-terrorizm: terrorizm i sredstva massovoy informatsii: ucheb. posobie* [Media terrorism: terrorism and media: a textbook]. Kiev. (in Russian)